

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL

JULIANE KOKOTT

prezentate la 26 martie 2009¹

Introducere

1. Marea Baltică este înconjurată aproape în întregime de state membre ale Comunității Europene. Prin urmare, starea acestei mări arată foarte clar dacă dreptul european al mediului poate preveni distrugerea mediului marin și poate repara prejudiciile cauzate.
2. Prezentele proceduri în constatarea neîndeplinirii obligațiilor privesc o problemă deosebit de gravă pentru Marea Baltică, aceea e eutrofizării, cu alte cuvinte a excesului de elemente nutritive. Apele Mării Baltice conțin prea mult azot și fosfor, deoarece aceste elemente nutritive sunt deversate în exces în Marea Baltică de țările riverane. Aceasta conduce în special la o creștere excesivă a plantelor acvatice. Când aceste plante mor, ele absorb oxigenul din apă. De asemenea, se poate observa o creștere a cianobacteriilor („alge albastre”), care produc substanțe toxice.
3. Prezenta cauză privește azotul conținut în apele urbane reziduale deversate în Marea Baltică. Epurarea acestor ape este reglementată de Directiva 91/271/CEE a Consiliului din 21 mai 1991 privind tratarea apelor urbane reziduale², astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/15/CE a Comisiei din 27 februarie 1998³ (denumită în continuare „Directiva privind apele reziduale”).
4. În temeiul acestei directive, Comisia Comunităților Europene solicită Finlandei și Suediei să impună tuturor stațiilor de epurare care depășesc o anumită dimensiune să reducă nivelul de azot din apele reziduale tratate.
5. Statele membre în discuție contestă în esență opinia Comisiei întrucât, pe baza condițiilor din sectoarele în discuție ale Mării Baltice, în special în Golful Botnic, nu este necesară o reducere generalizată a azotului pentru a preveni eutrofizarea.

1 — Limba originală: germana.

2 — JO L 135, p. 40, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 43.

3 — JO L 67, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 201.

I — Cadrul juridic

cea descrisă la articolul 4, până la 31 decembrie 1998, pentru toate evacuările care provin din aglomerări cu EL [echivalent-locuitor⁴] mai mare de 10 000.

A — Directiva privind apele reziduale

6. Directiva privind apele reziduale se aplică fără restricții Regatului Suediei și Republicii Finlanda de la data aderării acestora, 1 ianuarie 1995.

(3) Evacuările care provin de la stațiile de epurare a apelor urbane reziduale menționate la alineatul (2) respectă condițiile corespunzătoare din anexa I punctul B. Aceste condiții se pot modifica în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 18.

7. Dispozițiile relevante sunt articolul 5 alineatele (1), (2), (3) și (5) din Directiva privind apele reziduale, referitoare la identificarea zonelor sensibile și la epurarea apelor reziduale care trebuie efectuată:

(4) [...]

„(1) În sensul alineatului (2), statele membre identifică, până la 31 decembrie 1993, zonele sensibile pe baza criteriilor definite la anexa II.

(5) Pentru evacuările de la stațiile de epurare a apelor urbane situate în bazinele hidrografice corespunzătoare zonelor sensibile și care contribuie la poluarea acestor zone, se aplică alineatele (2), (3) și (4).

(2) Statele membre veghează ca apele urbane reziduale care intră în sistemele de colectare, înainte de a fi evacuate în zonele sensibile, să facă obiectul unei tratări mai riguroase decât

(6) [...]”

4 — Adăugarea autorului.

8. Cu privire la tratarea mai riguroasă în sensul articolului 5 alineatul (2), alineatul 3 al punctului B din anexa I prevede: minim de reducere a conținutului de azot de 70-80 %.

„3. Evacuările instalațiilor de tratare a apelor urbane reziduale în zonele sensibile predis-puse la eutrofizare, cum ar fi cele identificate la anexa II punctul A litera (a), respectă, în afară de aceasta, dispozițiile care figurează în tabelul 2 din prezenta anexă.”

11. Anexa II punctul A litera (a) stabilește criteriile de selectare a zonelor sensibile:

„A. Zonele sensibile

9. Tabelul 2 prevede concentrațiile limită de fosfor și de azot din apele reziduale evacuate. Titlul acestuia este următorul:

O masă de apă trebuie identificată ca zonă sensibilă dacă aparține uneia dintre următoarele grupe:

„Cerințe pentru evacuările din uzinele de tratare a apelor urbane reziduale în zone sensibile expuse eutrofizării, identificate în anexa II punctul (A) litera (a). În funcție de condițiile locale, se aplică unul sau doi parametri. Se aplică valorile concentrației sau procentajul de reducere.”

(a) lacuri naturale cu apă dulce, alte mase de apă dulce, estuare și ape litorale, despre care s-a stabilit că sunt eutrofe sau ar putea deveni în curând eutrofe, dacă nu se iau măsuri de protecție.

10. Conform celei de a doua rubrici a acestui tabel, reducerea azotului trebuie să permită să se ajungă fie la o concentrație de 15 mg/l pentru aglomerările cu un echivalent-locuitor între 10 000 și 100 000, sau de 10 mg/l pentru aglomerările mai importante, fie la un procent

Se poate ține seama de următoarele aspecte în cursul examinării elementelor

nutritive care trebuie reduse printr-o tratare complementară:

- (i) lacuri și cursuri de apă care se varsă în lacuri/bazine de acumulare/golfuri închise unde s-a constatat că schimbul de apă este slab, ceea ce poate genera un fenomen de acumulare. Este necesar să se prevadă o eliminare a fosforului din aceste zone, cu excepția cazului în care se poate demonstra că această eliminare nu va avea efecte asupra eutrofizării. Se poate, de asemenea, preconiza eliminarea azotului în cazul evacuărilor care provin de la marile aglomerări;

- (ii) estuare, golfuri și alte ape litorale unde s-a constatat că schimbul de apă este slab sau care primesc mari cantități de elemente nutritive. Evacuările care provin din mici aglomerări prezintă, în general, puțină importanță în aceste zone, dar, în ceea ce privește marile aglomerări, trebuie prevăzută eliminarea fosforului și/sau a azotului, cu excepția cazului în care se demonstrează că această eliminare nu are efecte asupra nivelului de eutrofizare.”

12. Articolul 2 punctele 11-13 definește noțiunile de eutrofizare, estuar și ape litorale după cum urmează:

- „11. «eutrofizare» înseamnă îmbogățirea apei cu elemente nutritive, în special cu compuși ai azotului și/sau ai fosforului, provocând o dezvoltare accelerată a algelor și a vegetalelor din specii superioare, care duce la o perturbare nedorită a echilibrului organismelor prezente în apă și la o degradare a calității apei respective;

- 12. «estuar» înseamnă zona de tranziție la gura de vărsare a unui curs de apă, între apa dulce și apele litorale. Statele membre stabilesc limitele exterioare (maritime) ale estuarelor în sensul prezentei directive, în cadrul programului de punere în aplicare, conform articolului 17 alineatele (1) și (2);

- 13. «ape litorale» înseamnă apele din afara etiajului sau a limitei exterioare a unui estuar.”

B — *Convenția privind protecția mediului marin din zona Mării Baltice*

13. Comunitatea Europeană este semnatară, alături de anumite state membre și de Federația Rusă, a Convenției privind protecția mediului marin din zona Mării Baltice (denumită în continuare „Convenția privind Marea Baltică”) ⁵.

14. Articolul 3 din Convenția privind Marea Baltică stabilește anumite principii și obligații, în special o obligație generală de protecție și de reabilitare a Mării Baltice, precum și o definiție specială a principiului precauției:

„(1) Părțile contractante adoptă, individual sau în comun, actele cu putere de lege, normele administrative sau alte măsuri relevante pentru a preveni și a elimina poluarea și pentru a promova reabilitarea ecologică a zonei Mării Baltice și conservarea echilibrului ecologic al acesteia.

(2) Părțile contractante aplică principiul precauției, care constă în luarea de măsuri preventive atunci când există motive pentru a

crede că substanțele sau energia introduse, direct sau indirect, în mediul marin pot pune în pericol sănătatea umană, pot afecta resursele vii și ecosistemele marine, pot deteriora locurile de agrement sau pot împiedica alte utilizări legitime ale mării, chiar dacă nu există dovezi concludente privind relația cauzală dintre aporturi și efectele acestora.

(3) [...]”

15. Condițiile aplicabile stațiilor de epurare fac în special obiectul articolului 6 alineatul (1), care stabilește o obligație de prevenire și de eliminare a poluării de origine terestră:

„(1) Părțile contractante se angajează să prevină și să elimine poluarea de origine terestră în zona Mării Baltice folosind, printre altele, cele mai bune practici ecologice pentru toate sursele și cea mai bună tehnologie disponibilă pentru sursele punctuale. Măsurile aplicabile se adoptă de către fiecare parte contractantă din bazinul hidrografic al Mării Baltice fără a aduce atingere suveranității acesteia.

(2) [...]”

5 — JO 1994, L 73, p. 20, Ediție specială, 11/vol. 8, p. 270, adoptată prin Decizia 94/157/CE a Consiliului din 21 februarie 1994 privind încheierea, în numele Comunității, a Convenției privind protecția mediului marin din zona Mării Baltice (Convenția de la Helsinki, revizuită în 1992, JO L 73, p. 19, Ediție specială, 11/vol. 8, p. 269).

16. Articolul 19 și următoarele se referă la Comisia pentru protecția mediului marin al Mării Baltice, cu sediul la Helsinki (denumită în continuare „Comisia Helsinki”). Toate părțile la convenție sunt reprezentate în această comisie. În măsura în care Comunitatea este competentă, Comisia reprezintă statele membre.

19. Întrucât niciunul dintre cele două state membre nu s-a conformat acestui aviz motivat, Comisia a introdus, la 16 iulie 2007, o acțiune împotriva Republicii Finlanda (cauza C-335/07) și, la 18 septembrie 2007, o acțiune împotriva Regatului Suediei (cauza C-438/07).

II — Situația de fapt, procedura precontencioasă și concluziile părților

17. În Finlanda și în Suedia, aglomerările cu un echivalent-locuitor mai mare de 10 000 trebuie să își supună apele reziduale unei tratări mai riguroase în sensul articolului 5 alineatul (2) din Directiva privind apele reziduale, întrucât aceste două state membre au desemnat totalitatea apelor acestora drept sensibile în sensul articolului 5 alineatul (1) din respectiva directivă.

18. Comisia consideră că această tratare mai riguroasă ar trebui în special să reducă conținutul de azot din apele reziduale. Întrucât nu acesta a fost cazul în toate aglomerările în discuție din aceste state membre, Comisia a inițiat prezentele proceduri în constatarea neîndeplinirii obligațiilor și, după punerea în întârziere la 1 iulie 2002 (Finlanda) și, respectiv, la 23 octombrie 2002 (Suedia), aceasta a adresat la 1 aprilie 2004 un aviz motivat celor două state membre.

20. În cauza C-335/07, Comisia solicită Curții:

- constatarea faptului că, întrucât nu a impus o tratare mai riguroasă a tuturor apelor reziduale care intră în sistemele de colectare și care provin din aglomerări cu un echivalent-locuitor mai mare de 10 000, Republica Finlanda nu și-a îndeplinit obligațiile instituite prin articolul 5 alineatele (2), (3) și (5) din Directiva 91/271 și

- obligarea Republicii Finlanda la plata cheltuielilor de judecată.

21. Republica Finlanda solicită Curții:

articolul 5 alineatele (2), (3) și (5) din directiva menționată, astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/15;

— respingerea acțiunii Comisiei ca nefondată;

— obligarea Regatului Suediei la plata cheltuielilor de judecată.

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

22. Prin Ordonanța din 7 august 2008, președintele Curții a admis intervenția Regatului Suediei în susținerea Republicii Finlanda.

24. Regatul Suediei recunoaște că, în 34 de stații de epurare, azotul trebuie să fie eliminat. În privința celorlalte aspecte, acesta solicită Curții:

— respingerea acțiunii.

23. În cauza C-438/07, Comisia solicită Curții:

— constatarea faptului că, întrucât nu a adoptat la 31 decembrie 1998 măsurile necesare pentru ca toate evacuările care provin de la stațiile de epurare a apelor urbane reziduale din aglomerările cu un echivalent-locuitor mai mare de 10 000, direct deversate în zone sensibile sau în bazinele hidrografice ale acestora, să respecte condițiile prevăzute în anexa I la Directiva 91/271, Regatul Suediei nu și-a îndeplinit obligațiile instituite prin

25. Prin Ordonanța din 28 ianuarie 2008, președintele Curții a admis intervenția Republicii Finlanda în susținerea Regatului Suediei.

26. Cele două state membre și Comisia au participat la ședința comună din 19 februarie 2009.

27. Vom examina cele două acțiuni în aceeași concluzii, întrucât acestea ridică, în esență, aceleași întrebări.

30. Referirea Comisiei la anumite stații de epurare în cele două memorii în replică ale acesteia este făcută doar pentru a ilustra situația de ansamblu. Argumentarea acesteia se limitează în esență la o repetare a argumentelor sale generale. Pentru a pune în discuție anumite stații de epurare sau anumite categorii de stații de epurare, Comisia ar fi trebuit să își formuleze criticile în mod specific în această privință.

III — Aprecieri juridică

A — *Cu privire la concluziile Comisiei*

28. Comisia reproșează Republicii Finlanda și Regatului Suediei că nu au supus unei tratări mai riguroase toate apele reziduale ce provin din aglomerările cu un echivalent-locuitor mai mare de 10 000. Cu toate acestea, litigiul între părți urmărește doar să stabilească dacă această tratare impune de asemenea reducerea azotului în toate cazurile.

31. Dimpotrivă, dacă aceste argumente ar trebui să fie înțelese ca o punere în discuție a anumitor stații de epurare, Comisia – după cum susține în mod întemeiat Finlanda – ar modifica în plus obiectul acțiunii față de procedura precontencioasă și de cererea introductivă, întrucât, până la memoriul în replică, dezbateră nu se referea la o astfel de stație de epurare. Acest aspect ar fi inadmisibil.

32. Prin urmare, acțiunea trebuie să fie respinsă dacă doar în câteva stații de epurare în discuție ale unuia dintre statele membre nu este necesară tratarea în litigiu.

29. Comisia solicită în mod expres ca *toate* apele reziduale în discuție să facă în mod obligatoriu obiectul unei reduceri a azotului. Cu toate acestea, Comisia nu critică absența eliminării azotului în anumite stații de epurare. Dimpotrivă, acțiunile se întemeiază pe considerații generale: anumite zone din Marea Baltică sunt sensibile la aportul de ape reziduale cu conținut de azot, iar Suedia, ca și Finlanda, deversează direct sau indirect toate apele lor reziduale în aceste zone.

33. În consecință, este irelevant pentru rezultatul acțiunilor dacă Suedia recunoaște în mod expres⁶, iar Finlanda cel puțin implicit⁷,

6 — Potrivit Suediei, acest tratament trebuie încă să fie pus în aplicare sau ameliorat în 34 de stații de epurare.

7 — Potrivit Finlandei, acest tratament este impus pentru 16 stații de epurare, însă nu a fost încă pus în aplicare.

că ar trebui depuse eforturi suplimentare pentru eliminarea azotului în anumite stații de epurare. Astfel, pentru numeroase stații de epurare, aceste state membre îi contestă necesitatea.

B — Cu privire la obligația de a reduce cantitatea de azot

34. Punctul de plecare al examinării juridice a acțiunilor este articolul 5 alineatul (2) din Directiva privind apele reziduale. Potrivit acestuia, organismele competente iau, până la 31 decembrie 1998, măsurile necesare pentru ca apele urbane reziduale care provin din aglomerările cu un echivalent-locuitor mai mare de 10 000 care intră în sistemele de colectare să facă obiectul unei tratări mai riguroase decât cea descrisă la articolul 4 din directivă, înainte de a fi evacuate în zone sensibile.

35. Identificarea zonelor sensibile poate fi întemeiată, potrivit punctului A din anexa II, pe diferite motive, și anume eutrofizarea [litera (a)], captarea apei potabile [litera (b)] și cerințele altor directive [litera (c)]. Prin urmare, pot exista zone sensibile pentru care evacuarea de azot și (sau) de fosfor nu are nicio importanță în practică. Cu toate acestea, nu se contestă faptul că ambele state membre au declarat că toate apele lor erau sensibile din punctul de vedere al eutrofizării.

36. Un lanț de trimiteri arată normele cărora este supusă tratarea mai riguroasă a evacuarilor în astfel de zone sensibile: articolul 5 alineatul (3) din Directiva privind apele reziduale face trimitere la punctul B din anexa I. Punctul 3 al acestei secțiuni B face de asemenea trimitere la dispozițiile care figurează în tabelul 2 din respectiva anexă. În plus, Curtea a stabilit deja că aceste dispoziții se aplică sub rezerva punctului A litera (a) al doilea paragraf din anexa II la directivă⁸.

37. Tabelul 2 din anexa I conține cerințe specifice cu privire la reducerea fosforului și a azotului din apele reziduale. Astfel, potrivit titlului acestui tabel, în funcție de condițiile locale trebuie să fie redus azotul sau fosforul ori ambele elemente nutritive. În plus, punctul A litera (a) al doilea paragraf din anexa II prevede o examinare a elementelor nutritive care trebuie reduce.

38. Rezultă că reducerea azotului nu este obligatorie și că, dimpotrivă, există o anumită flexibilitate pentru organizarea tratării mai riguroase⁹. Acesta este în principiu motivul întemeiat pe caracterul sensibil al zonei care

⁸ — Hotărârea din 23 septembrie 2004, Comisia/Franța (C-280/02, Rec., p. I-8573, punctele 104 și 105).

⁹ — *Ibidem*, punctul 102.

determină dacă azotul sau fosforul trebuie să fie redus. Sunt sensibile, în conformitate cu punctul A litera (a) din anexa II la directivă, masele de apă dulce despre care s-a stabilit că sunt eutrofe sau că ar putea deveni în curând eutrofe, dacă nu se iau măsuri de protecție.

39. Prin urmare, părțile sunt de acord să admită că azotul trebuie în principiu să fie redus dacă evacuarea azotului contribuie la eutrofizare sau dacă reducerea evacuării este o măsură care poate preveni pe viitor o eutrofizare.

C — *Cu privire la sarcina probei*

40. Cu toate acestea, nu există o opinie unitară cu privire la aspectul dacă trebuie să fie dovedit de Comisie că reducerea azotului este necesară sau dacă, dimpotrivă, statele membre vizate trebuie să dovedească faptul că nu este necesar acest lucru.

41. Cele două rapoarte comandate de Comisie cu privire la transpunerea Directivei privind apele reziduale în Finlanda¹⁰ și în Suedia¹¹ afirmă în mod expres că statul membru în discuție trebuie să dovedească faptul că renunțarea la reducerea azotului nu are niciun efect asupra eutrofizării apelor în discuție. În cazul în care există o îndoială rezonabilă cu privire la lipsa efectelor negative ale renunțării, se impune un tratament corespunzător. Prin urmare, Comisia susține de mai multe ori că statul membru în discuție nu a stabilit anumite elemente¹².

1. Principii generale referitoare la sarcina probei în procedurile de constatare a neîndeplinirii obligațiilor

42. Potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul unei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor, revine Comisiei sarcina de a stabili existența pretensei neîndepliniri a obligațiilor. Comisia trebuie să prezinte Curții toate elementele necesare pentru ca aceasta să verifice existența acestei neîndepliniri a obligațiilor, fără a se putea întemeia pe vreo prezumție de orice natură¹³.

10 — Searle și alții (WRc), „Evaluation of Finland's implementation of Directive 91/271/EEC on Urban Waste Water Treatment”, mai 2004, anexa 5 la cererea introductivă în cauza C-335/07, p. 31.

11 — Hamil și alții (WRc), „Evaluation of Sweden's implementation of Directive 91/271/EEC on Urban Waste Water Treatment”, septembrie 2003, anexa 2 la memoriul său în replică în cauza C-438/07, p. 32.

12 — Punctele 4, 36, 37 și 46 din cererea introductivă și punctele 5 și 7 din memoriul în replică în cauza C-335/07; punctul 30 din cererea introductivă și punctele 40 și 41 memoriul în replică în cauza C-438/07.

13 — A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 25 mai 1982, Comisia/Tările de Jos (96/81, Rec., p. 1791, punctul 6), Hotărârea din 26 aprilie 2005, Comisia/Irlanda (C-494/01, Rec., p. I-3331, punctul 41), și Hotărârea din 22 ianuarie 2009, Comisia/Portugalia (C-150/07, punctul 65).

43. Comisia trebuie în principiu să demonstreze că nu este necesar să se reducă azotul în apele reziduale pentru a împiedica eutrofierea. Totuși, această sarcină a probei este ușurată de obligația de cooperare loială ce revine statelor membre și de principiul precauției.

44. În primul rând, statele membre sunt obligate, în temeiul articolului 10 CE, să faciliteze îndeplinirea de către Comisie a misiunii sale de a veghea la aplicarea dispozițiilor tratatului¹⁴. Este în primul rând de competența autorităților naționale să realizeze verificările necesare la fața locului, într-un spirit al cooperării loiale¹⁵. În cazul în care Comisia a furnizat suficiente elemente care să releve anumite fapte de pe teritoriul statului membru pârât, acesta este cel care trebuie să conteste pe fond și în mod detaliat datele astfel prezentate și consecințele care decurg din acestea¹⁶.

45. Prezenta cauză este o ilustrare a acestei cooperări întrucât bazele științifice ale procedurilor se întemeiază în mod vădit pe cercetări realizate la inițiativa celor două state membre pârâte, care le folosesc pentru propria politică de mediu¹⁷.

46. În plus, în conformitate cu principiul precauției, pentru a demonstra efectele asupra mediului, este suficient ca efectul în litigiu, în starea datelor științifice și tehnice disponibile, să prezinte un grad suficient de probabilitate¹⁸. Această interpretare a principiului precauției corespunde articolului 3 alineatul (2) din Convenția privind Marea Baltică, potrivit căruia nu este necesar să se stabilească un raport de cauzalitate între substanțele introduse și efectele nocive observate. Statele membre pot totuși respinge argumentarea Comisiei prin intermediul propriilor probe științifice¹⁹.

2. Cu privire la răsturnarea sarcinii probei în aplicarea Directivei privind apele reziduale

47. Cu toate acestea, Comisia subliniază, în special în cazul Finlandei, că punctul A litera (a) al doilea paragraf punctele (i) și (ii) din anexa II la Directiva privind apele reziduale prevede norme speciale pentru două cazuri specifice de sensibilitate specială. Aceste cazuri afectează de asemenea sarcina probei.

48. Primul caz de la punctul (i) se referă la apele interioare, cu alte cuvinte lacurile și cursurile de apă care se varsă în lacuri/bazine de acumulare/golfuri închise unde s-a constatat că schimbul de apă este slab, ceea

14 — Hotărârea Comisia/Irlanda (citată la nota de subsol 13, punctul 42).

15 — *Ibidem*, punctul 45.

16 — *Ibidem*, punctul 44.

17 — Hotărârea Comisia/Franța (citată la nota de subsol 8) se întemeiază de asemenea în mod clar în mare parte pe studii realizate de autorități franceze.

18 — Hotărârea Comisia/Franța (citată la nota de subsol 8, punctul 34).

19 — A se vedea Hotărârea din 28 iunie 2007, Comisia/Spania (C-235/04, Rep., p. I-5415, punctele 26 și 27).

ce poate genera un fenomen de acumulare. Este necesar să se prevadă o eliminare a fosforului din aceste zone, cu excepția cazului în care se poate demonstra că această eliminare nu va avea efecte asupra eutrofizării. Se poate de asemenea preconiza eliminarea azotului în cazul evacuărilor care provin de la marile aglomerări.

49. Astfel, pentru fosfor este stabilită prezumția relativă că eliminarea acestuia este necesară cât timp nu se demonstrează contrariul. Însă, după cum susține Finlanda, modul de redactare a acestei dispoziții subliniază, în ceea ce privește reducerea azotului în litigiu în prezenta cauză, că aceasta nu este întotdeauna indispensabilă. Prin urmare, în această privință rămân aplicabile normele generale privind sarcina probei.

50. Punctul (ii) prevede în schimb că, în ceea ce privește marile aglomerări, trebuie prevăzută eliminarea fosforului și/sau a azotului, cu excepția cazului în care se demonstrează că această eliminare nu are efecte asupra nivelului de eutrofizare. Aceasta se aplică pentru estuare, golfuri și alte ape litorale unde s-a constatat că schimbul de apă este slab sau care primesc mari cantități de elemente nutritive. Această dispoziție conduce la o răsturnare a sarcinii probei în ceea ce privește necesitatea unei eliminări a azotului.

51. Pentru a se produce această răsturnare a sarcinii probei, Comisia trebuie să demonstreze că apele reziduale, pe de o parte, provin

din marile aglomerări și, pe de altă parte, că sunt evacuate în estuare, golfuri sau alte ape litorale, unde s-a constatat că schimbul de apă este slab sau care primesc mari cantități de elemente nutritive.

52. Comisia susține că apele litorale ale Suediei și ale Finlandei sunt caracterizate, datorită topografiei neregulate a coastei numeroaselor insule, de un schimb de apă slab. Acestea primesc de asemenea mari cantități de elemente nutritive.

53. Este posibil ca această observație să fie adevărată pentru o mare parte din apele litorale. Or, Comisia ar fi trebuit să arate că *toate* apele reziduale sunt evacuate, direct sau indirect, în astfel de ape. Pentru a demonstra acest lucru, nu este suficient să se facă referire la proprietăți generale ale peisajului litoral. După cum subliniază Suedia, nu se poate presupune în general că nu se produce decât un schimb slab de apă în toate apele litorale. Este foarte probabil ca cel puțin anumite ape reziduale să fie evacuate în ape litorale în care schimbul de apă este semnificativ, astfel încât conținutul de azot este suficient de diluat în marea adâncă.

54. Întrucât argumentația referitoare la proprietățile generale ale apelor litorale nu este precizată în ceea ce privește zone

determinate, aceasta nu poate răsturna sarcina probei pentru anumite evacuări.

55. În continuare, Comisia consideră că partea nordică a Golfului Botnic, Golful Botnic, care formează extremitatea unui braț al Mării Baltice cu un slab schimb de apă cu Marea Nordului și cu Atlanticul, este un „golf” în sensul punctului A litera (a) al doilea paragraf punctul (ii) din anexa II la Directiva privind apele reziduale.

56. Regatul Suediei susține în replică faptul că o interpretare atât de extinsă a noțiunii de golf este incompatibilă cu sensul acestui termen. În opinia Republicii Finlanda, Golful Botnic este, precum partea sudică a Golfului Botnic, Marea Botnică și Marea Baltică centrală, o masă marină importantă, care cuprinde ea însăși golfuri, estuare și ape litorale.

57. Astfel, nu se poate considera că Golful Botnic, având o lungime de aproximativ 300 de km și a cărui lățime poate ajunge la 200 de km, este un „golf”. Deși considerăm că noțiunea de golf are un sens suficient de larg pentru a include și o masă de apă atât de importantă, totuși o asemenea interpretare atinge limitele semantice ale termenului.

58. Este mai importantă logica sistemului. Norma generală prevede ca situația locală să determine ce substanțe nutritive trebuie eliminate de o tratare mai riguroasă. Punctul A litera (a) al doilea paragraf punctul (ii) din anexa II la Directiva privind apele reziduale prevede doar împrejurările locale speciale care autorizează în mod excepțional o prezumție relativă că este necesară eliminarea fosforului și (sau) a azotului. Ar fi incompatibil cu acest regim de derogări pentru locurile care prezintă anumite proprietăți să se includă în mod uniform mari mase de apă în care poate exista un anumit număr de zone ale căror proprietăți locale sunt foarte diferite.

59. În continuare, există îndoiele cu privire la aspectul dacă noțiunea de mari aglomerări menționată la punctul A litera (a) al doilea paragraf punctul (ii) din anexa II la Directiva privind apele reziduale include toate aglomerările în litigiu. Întrucât se face referire la toate aglomerările cu un echivalent-locuitor mai mare de 10 000, ar trebui ca toate aceste aglomerări să fie considerate mari aglomerări pentru a prezuma că toate evacuările acestora sunt supuse necesității de a elimina azotul. O astfel de teză – pe care Comisia doar a prezentat-o în ședință ca răspuns la o întrebare adresată – este de asemenea contrazisă de caracterul derogatoriu al acestei prezumții. În plus, Directiva privind apele reziduale nu prevede că un echivalent-locuitor de 10 000 constituie în principiu pragul ce caracterizează marile aglomerări. Directiva prevede de asemenea, ca alte cerințe, valori-limită chiar mai mari, de exemplu 15 000²⁰, 100 000²¹ sau 150 000²² echivalent-locuitor.

20 — Articolul 3 alineatul (1) și articolul 4 alineatul (1).

21 — Tabelul 2 rândul 2 din anexa I.

22 — Articolul 6 alineatul (1) și articolul 8 alineatul (5).

60. Prin urmare, Comisia nu se poate întemeia în prezenta procedură pe răsturnarea sarcinii probei menționate la punctul A litera (a) al doilea paragraf punctul (ii) din anexa II la Directiva privind apele reziduale.

discuție sunt Kattegat și Belt între Suedia și Danemarca și Marea Baltică centrală și Golful Finlandei între Finlanda și Estonia. Prin urmare, nu se contestă că evacuările directe în aceste zone trebuie să facă obiectul unei reduceri a azotului.

D — Cu privire la proba necesității de a reduce azotul

61. Prin urmare, Comisia trebuie să demonstreze că evacuarea azotului din fiecare aglomerare suedeză sau finlandeză cu un echivalent-locuitor mai mare de 10 000 contribuie la eutrofizarea unei zone sensibile sau că reducerea evacuării de azot este o măsură care poate preveni pe viitor eutrofizarea unei asemenea zone.

64. În schimb, aspectul contestat este acela dacă o reducere a azotului este de asemenea necesară pentru toate evacuările în Golful Botnic (a se vedea mai jos la punctul 1). Golful Botnic este zona maritimă situată între Finlanda și Suedia. Acesta este compus dintr-o parte nordică, Golful Botnic, și dintr-o parte sudică, Marea Botnică.

62. Suedia și Finlanda au identificat toate apele lor ca ape sensibile, însă prezenta cauză privește doar efectele asupra zonelor maritime. Toate stațiile de epurare din cele două state membre fac evacuări direct sau indirect în aceste zone.

65. Părțile discută de asemenea dacă o reducere a azotului este necesară pentru toate evacuările în apele interioare care nu se deversează decât indirect în mare (a se vedea mai jos la punctul 2).

63. Părțile sunt de acord că apele coastei suedeze dintre frontiera norvegiană și orașul Norrtälje sunt sensibile la evacuarea azotului. Acest lucru este adevărat și pentru apele coastei de sud a Finlandei. Zonele maritime în

66. În sfârșit, Suedia și Finlanda susțin că o diminuare a evacuării azotului ar putea avea efecte nocive asupra mediului, în măsura în care aceasta ar favoriza dezvoltarea excesivă a cianobacteriilor („alge albastre”) (a se vedea mai jos la punctul 3).

1. Cu privire la evacuările directe în Golful Botnic

67. Rezolvarea prezentei proceduri depinde în principal de evacuările în partea nordică a Golfului Botnic, Golful Botnic. Părțile sunt de acord să admită că evacuarea de azot în aceste ape nu produce nicio eutrofizare. Prin urmare, nu este necesară nicio reducere a azotului, în temeiul Directivei privind apele reziduale, datorită proprietăților Golfului Botnic.

68. Dacă toate evacuările de azot ar rămâne în această zonă, ar fi clar că nu a putut fi demonstrat de Comisie că *toate* aglomerările suficient de importante din Suedia și din Finlanda trebuie să reducă conținutul în azot al apelor reziduale care provin din acestea. Astfel, deși pământurile ale căror ape reziduale sunt deversate în Golful Botnic sunt puțin populate, există totuși în cele două state membre în discuție mari aglomerări care deversează direct sau indirect ape reziduale în Golful Botnic. Se poate menționa, de exemplu, orașul suedez Luleå și orașul finlandez Oulu, care au ambele un echivalent-locuitor cu mult mai mare de 10 000.

69. Or, Comisia susține că o parte importantă din evacuările de azot din Golful Botnic ajunge ulterior în Marea Botnică și în Marea Baltică centrală. Înainte de a putea analiza dacă au fost demonstrate de către Comisie faptele pe care aceasta le susține, trebuie să examineze dacă transferul de elemente nutritive între zonele maritime este într-adevăr semnificativ în scopul aplicării Directivei privind apele reziduale și, dacă este cazul, ce

cantitate de azot trebuie să fie transferată pentru a da naștere obligației de reducere a azotului.

Cu privire la consecințele juridice ale transferului de azot între diferite zone maritime

70. Mai întâi, în replică la argumentarea Comisiei, Suedia susține că, pe plan juridic, Directiva privind apele reziduale nu prevede luarea în considerare a transferurilor între zone maritime. Suedia se întemeiază pe modul de redactare a articolului 5 alineatul (5) din Directiva privind apele reziduale. Această dispoziție impune un tratament mai riguros pentru evacuările de la stațiile de epurare a apelor urbane situate în *bazinele hidrografice* corespunzătoare zonelor sensibile și care contribuie la poluarea acestor zone.

71. În opinia guvernului suedez, Golful Botnic nu face parte din bazinul hidrografic al altor zone maritime. Prin analogie cu definiția bazinului hidrografic de la articolul 2 punctul 13 din Directiva 2000/60/CE de stabilire a unui cadru de politică comunitară în domeniul apei²³ (denumită în continuare „Directiva-cadru privind apa”), guvernul suedez înțelege prin bazin hidrografic orice zonă în care toate scurgerile de apă converg, printr-o rețea de râuri, fluvii și, eventual, lacuri, către mare, în care se varsă printr-o

23 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2000 (JO L 327, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 6, p. 193).

singură gură de vărsare, un singur estuar sau o singură deltă. Potrivit guvernului suedez, această definiție este conformă cu practica hidrologică stabilită. În schimb, zonele maritime nu fac parte din bazinul hidrografic.

72. Cu toate acestea, Curtea a stabilit anterior că este vorba despre o deversare în sensul articolului 5 alineatul (2) din Directiva privind apele reziduale, indiferent dacă apele uzate sunt evacuate direct sau indirect într-o zonă sensibilă²⁴. Acest fapt este conform cu nivelul ridicat de protecție vizat de politica în domeniul mediului a Comunității în temeiul articolului 174 alineatul (2) CE²⁵.

73. Aceste cauze se refereau una la evacuările în fluviile care transportau elementele nutritive în zone sensibile²⁶, iar cealaltă la infiltrare, elementele nutritive ajungând în zona maritimă sensibilă prin intermediul pânzei freactice²⁷. Cu toate acestea, nu există niciun motiv pentru a privilegia evacuările de azot care ajung în apele sensibile trecând nu prin apele interioare sau prin pânza freatică, ci prin zone maritime.

24 — Hotărârea din 25 aprilie 2002, Comisia/Italia (C-396/00, Rec., p. I-3949, punctul 29 și urm.), Hotărârea din 24 iunie 2004, Comisia/Grecia (C-119/02, punctul 39 și urm.), și Hotărârea din 30 noiembrie 2006, Comisia/Italia (C-293/05, punctul 30 și urm.); a se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Stix-Hackl prezentate la 12 mai 2005 în cauza Comisia/Spania (Hotărârea din 8 septembrie 2005, C-416/02, Rec., p. I-7487), punctele 133 și 134.

25 — A se vedea Hotărârile citate anterior (nota de subsol 24) din 25 aprilie 2002, Comisia/Italia, punctul 31, Comisia/Grecia, punctul 41, și Hotărârea din 30 noiembrie 2006, Comisia/Italia, punctul 32.

26 — A se vedea Hotărârile Comisia/Italia, cauzele C-396/00 și C-293/05 (citate la nota de subsol 24).

27 — Hotărârea Comisia/Grecia (citată la nota de subsol 24, punctul 37).

74. În consecință, noțiunea de bazin hidrografic de la articolul 5 alineatul (5) din Directiva privind apele reziduale are în esență o funcție exemplificativă. Aceasta nu poate fi considerată un criteriu de limitare a obligațiilor de tratare. Dimpotrivă, Directiva-cadru privind apa atribuie noțiunii de bazin hidrografic un rol mult mai vast, care impune o altă interpretare.

75. Prin urmare, trebuie să se rețină că poate exista evacuare a apelor reziduale cu conținut de azot într-o zonă sensibilă la azot în cazul în care azotul evacuat ajunge în zona respectivă prin intermediul unei alte zone maritime.

Cu privire la cantitatea transferată necesară

76. Prezentele cauze arată totodată că posibilitatea unei evacuări indirecte impune să se determine ce cantitate a evacuării de azot trebuie să ajungă în zona sensibilă pentru a justifica obligația de reducere a azotului.

77. Comisia se străduiește să arate că importante cantități de azot sunt transportate între diferitele părți ale Golfului Botnic și, de acolo, în Marea Baltică centrală. Acest transfer global nu este totuși determinant. În schimb, aspectul determinant este acela dacă

evacuarea apelor reziduale în Golful Botnic mărește conținutul de azot în zone sensibile²⁸. Eutrofizarea în sensul Directivei privind apele reziduale se caracterizează astfel printr-o legătură de cauzalitate între evacuare și alterarea calității apei²⁹.

78. În această privință, Regatul Suediei susține, invocând calcule estimative, că evacuările de azot care provin din apele reziduale au doar un rol extrem de redus în transferul de azot între Golful Botnic, Marea Botnică și Marea Baltică centrală³⁰. Republica Finlanda prezintă calcule care arată cifre puțin mai ridicate, dar cu toate acestea mai mici decât 1 % din aportul anual de azot în Marea Baltică.

79. Aceste calcule nu pledează totuși în mod obligatoriu împotriva unei obligații de tratare mai riguroase a apelor reziduale. Orice evacuare, în cazul în care este suficient de diluată, este neglijabilă. Efectele diluării nu pot fi excluse decât în cazul unei foarte mari proximități față de sursa evacuării. În cazul în care s-ar lua în considerare doar o parte a unei surse de poluare în poluarea totală, ar fi foarte dificil să se deducă din poluarea unor zone mari obligațiile de tratare a diferitelor surse de poluare. Astfel, probabil că evacuările din Stockholm sau din Danzig ar fi neglijabile pentru eutrofizarea Mării Baltice centrale, întrucât niciuna dintre aceste evacuări nu reprezintă în sine decât o parte foarte mică a

deversării totale. Or, Directiva privind apele reziduale impune o tratare mai riguroasă a apelor reziduale pentru toate aglomerările cu un echivalent-locuitor mai mare de 10 000, în cazul în care acestea își evacuează apele în zone sensibile, indiferent dacă evacuarea respectivei aglomerări reprezintă o parte mai mult sau mai puțin importantă din poluarea în discuție.

80. Relația de cauzalitate necesară între evacuarea apelor urbane cu conținut de azot și degradarea calității apei³¹ nu se opune acestui fapt. Curtea a subliniat că evacuările de ape urbane reziduale trebuie să reprezinte o parte importantă în eutrofizarea apelor sensibile pentru a impune o identificare în temeiul Directivei privind apele reziduale³². Însă aceasta se referă la poluarea totală a apelor sensibile de către apele reziduale, și nu la importanța anumitor evacuări sau a unor categorii determinate de evacuări. Dacă anumite evacuări nu reprezintă decât o parte redusă a deversării totale, aceasta nu exclude ca evacuările de acest tip să aibă în mod global un rol important în eutrofizarea apelor sensibile. Nu se contestă în speță că Marea Baltică centrală este sensibilă la evacuarea apelor urbane reziduale cu conținut de azot.

81. Cu toate acestea, nu orice creștere a conținutului de azot dintr-o zonă sensibilă

28 — A se vedea Hotărârea Comisia/Franța (citată la nota de subsol 8, punctul 77).

29 — *Ibidem*, punctele 19 și 40.

30 — 19 tone pe an între Golful Botnic și Marea Botnică și 56 de tone pe an între Marea Botnică și Marea Baltică centrală.

31 — A se vedea în această privință Hotărârea Comisia/Franța (citată la nota de subsol 8, punctul 19).

32 — *Ibidem*, punctul 25, precum și punctele 40, 52, 67, 77 și 87.

care poate fi atribuită unor evacuări indirecte poate fi suficientă pentru a da naștere obligației de eliminare a azotului. Acest lucru ar fi disproporționat, întrucât se poate presupune că fiecare evacuare de azot în indiferent ce apă mărește conținutul de azot al unei zone sensibile, chiar și cu o doză homeopatică.

82. Directiva privind apele reziduale conține deja un criteriu la care se poate recurge pentru a evalua importanța evacuărilor indirecte de azot. Astfel, tabelul 2 din anexa I nu impune, în cadrul unei tratări terțiare, o tratare completă, ci, în ceea ce privește azotul, un nivel minim de reducere de 70-80 %. Aceasta înseamnă că, în principiu, 30 % din conținutul de azot conținut din apele reziduale poate fi deversat de o stație de epurare direct într-o zonă sensibilă. Evacuările indirecte nu pot fi supuse unor cerințe mai riguroase.

83. Evacuările indirecte în apele sensibile trebuie, prin urmare, să fie tratate ca și cum apele care nu sunt sensibile prin intermediul cărora sunt transportate evacuările ar face parte din tratarea apelor reziduale. Dacă se dovedește că apele de transfer rețin în mod real o parte suficient de importantă din azotul evacuat, nu este necesară nicio tratare mai riguroasă în stația de epurare.

84. Regatul Suediei pare că aplică această idee pentru evacuările în apele interioare care nu sunt sensibile. În cazul în care este reținut suficient azot în timpul traseului spre apele

litorale sensibile, stațiile de epurare renunță la o tratare mai riguroasă.

85. Comisia consideră, într-adevăr, că Directiva privind apele reziduale nu permite să se ia în considerare reducerea naturală a procentului de azot în timpul transportului spre apele sensibile. Însă această teză nu are niciun fundament în directivă. Astfel, datorită acestei reduceri, azotul este reținut în ape care nu sunt sensibile la această substanță. Or, reducerea de azot vizată de articolul 5 alineatul (2) din directivă nu este necesară decât în măsura în care această sensibilitate există.

86. Totodată, Comisia subliniază în mod întemeiat că respectiva cantitate de azot transportată pe cale naturală nu este constantă, ci poate avea variații. În schimb, fără îndoială, o reducere tehnică a azotului poate garanta în mod relativ fiabil niveluri de tratare determinate. Acest risc major de variații trebuie să fie luat în considerare pentru a examina ce cantitate de azot ajunge în zona sensibilă. După cum susține Suedia cu privire la evacuările în apele interioare, trebuie să se aibă în vedere, în această privință, un studiu atent al transportului de azot, precum și marje de securitate corespunzătoare. Or, posibilitatea existenței unor variații nu poate justifica supunerea evacuărilor indirecte unor cerințe cu mult mai stricte decât evacuările directe.

87. O evacuare indirectă a azotului în zonele sensibile la azot nu dă naștere, așadar, obligației de reducere a azotului decât în cazul în care mai mult de 30 % din azotul conținut de apele reziduale ajunge în zonele sensibile.

Aplicarea la evacuările în Golful Botnic

88. Comisia susține că 62 % din aporturile de azot în Golful Botnic sunt ulterior transportate în Marea Botnică. Acest nivel – contestat de Suedia – pare să dovedească faptul că o parte proporțională din evacuările de azot este transportată de asemenea de apele urbane reziduale. În cazul în care Marea Botnică ar fi în ansamblu sensibilă la azot, un astfel de transfer ar fi suficient pentru a da naștere unei obligații de reducere a azotului pentru evacuările în Golful Botnic.

89. Cu toate acestea, potrivit rapoartelor prezentate de Comisie cu privire la transpunerea Directivei privind apele reziduale în Finlanda și în Suedia, nu există nicio problemă de eutrofizare în zonele deschise ale Mării Botnice. Situația este diferită în apele litorale, unde schimbul de apă este slab, iar conținutul de elemente nutritive este ridicat. De asemenea, se presupune că afluxurile pe coasta finlandeză de elemente nutritive care provin din Marea Baltică centrală și din Golful Finlandei conduc în mod frecvent la o înmulțire a algelor³³.

90. Deși, potrivit acestor rapoarte, anumite ape litorale ale Mării Botnice sunt sensibile la evacuările de azot, respectivele constatări nu permit să se concluzioneze că acestea se aplică întregii Mării Botnice. În plus, este puțin probabil că evacuările de azot în Golful Botnic influențează în special zonele sensibile ale Mării Botnice. În primul rând, sunt avute în vedere ape litorale cu un schimb slab de apă. Acestea primesc puțină apă din Golful Botnic. În măsura în care problemele sunt datorate aporturilor de elemente nutritive, acestea sunt aporturi care vin din sud, cu alte cuvinte din direcția opusă.

91. Prin urmare, Comisia nu a demonstrat că evacuările de azot în Golful Botnic ajung în cantități suficiente în zonele sensibile ale Mării Botnice.

92. Comisia susține în continuare că suficiente cantități din azotul evacuat în Golful Botnic ajung în Marea Baltică centrală, care este sensibilă la aporturile de azot. Aceasta nu prezintă totuși informații cu privire la proporția evacuărilor de azot în Golful Botnic, care ajung în Marea Baltică centrală.

93. Potrivit rapoartelor pe care le prezintă Comisia, aproximativ 11 % din aporturile din întregul Golf Botnic sunt transportate până la Marea Baltică centrală³⁴. Acest nivel de

33 — Hamil și alții (citată la nota de subsol 11, p. 18), precum și Searle și alții (citată la nota de subsol 10, p. 17 și 18).

34 — Hamil și alții (citată la nota de subsol 11, p. 25), precum și Searle și alții (citată la nota de subsol 10, p. 24).

transfer este cu mult mai mic decât nivelul de transfer între Golful Botnic și Marea Botnică. Acesta corespunde constatării că Marea Botnică este un veritabil rezervor pentru azot³⁵.

94. Guvernul suedez prezintă rezultatele unui calcul estimativ care ajunge la un nivel de transfer și mai mic. Potrivit acestui calcul, o reducere a azotului în evacuările de ape reziduale în Golful Botnic cu un total de 817 tone ar reduce transferul de azot în Marea Baltică cu doar 56 de tone. Cu alte cuvinte, doar aproximativ 7 % din reducerea de azot ajung în Marea Baltică centrală, care este sensibilă la azot. În consecință, se poate prezuma că nivelul de transfer al evacuărilor nu este cu mult mai ridicat.

95. Nu este necesar să se examineze aici care dintre aceste calcule este exact. În orice caz, amândouă încearcă să arate că nu mai mult de 30 % din evacuările în Golful Botnic ajung în Marea Baltică centrală. Nu am arătat încă în acest context că, potrivit argumentelor necontestate ale Suediei și ale Finlandei, 30 % din azot sunt deja eliminate prin tratarea apelor reziduale în conformitate cu articolul 4 din Directiva privind apele reziduale, eliminare care trebuie să se efectueze indiferent de sensibilitatea zonelor de evacuare.

96. Guvernul finlandez prezintă, desigur, cifre care permit să se concluzioneze că nivelul de transfer este cu mult mai mare³⁶. În ședință, acesta a arătat totuși, în răspunsul la o întrebare care i-a fost adresată, că nu contestă cifrele Comisiei și că aceasta a prezentat doar cifre brute, care nu reflectă în totalitate transferul. În special, cifrele respective nu iau în considerare cantitatea de azot reținută în transport. Prin urmare, nu este necesar să se presupună, pe baza acestor cifre, că nivelul de transfer este mai mare de 30 %, ceea ce ar fi trebuit să fie demonstrat de Comisie.

97. Prin urmare, Comisia nu a demonstrat că evacuarea apelor reziduale urbane cu conținut de azot în Golful Botnic ajunge într-o cantitate suficientă în zonele sensibile ale Mării Baltice centrale. Așadar, nu toate aglomerările suedeze și finlandeze cu un echivalent-locuitor mai mare de 10 000 trebuie să își supună apele reziduale acestei tratări și astfel este deja necesar să se respingă cele două acțiuni pentru acest motiv. Prin urmare, evacuările în Marea Botnică nu sunt relevante.

98. Această concluzie este confirmată de Planul de acțiune privind Marea Baltică al Comisiei Helsinki. Acest plan elaborat cu participarea Comunității impune într-adevăr o diminuare a evacuărilor de azot în Marea Baltică centrală, în Golful Finlandei, în zona maritimă dintre Danemarca și Suedia („Danish Straits”, Belt), precum și în Kattgat,

35 — Hamil și alții (citată la nota de subsol 11, p. 25), precum și Searle și alții (citată la nota de subsol 10, p. 24).

36 — A se vedea anexa 1 la memoriul în duplicat.

însă nu este necesar să fie reduse evacuările de azot în Golful Botnic și în Marea Botnică³⁷.

99. Cu toate acestea, vom aborda în continuare, cu caracter complementar, chestiuni de asemenea controversate referitoare la evacuările în apele interioare și la eventuala dezvoltare excesivă a cianobacteriilor („algele albastre”).

2. Cu privire la evacuările în apele interioare

100. Comisia consideră că Finlanda trebuie, precum Suedia, să supună unei reduceri suplimentare a azotului toate apele reziduale care sunt evacuate în apele interioare.

101. În ceea ce privește evacuările în apele interioare care ajung indirect în zone sensibile, regula trebuie să fie aceeași ca și pentru transporturile de azot între zone maritime: dacă mai mult de 30 % din azotul conținut în apele reziduale ajunge în zona sensibilă, azotul trebuie să fie redus.

102. Apele interioare se deversează în ultimul rând în apele litorale. Acestea transportă de asemenea în mare azotul evacuat cu apele reziduale. În opinia noastră, acestea sunt în principiu elemente suficiente pentru a presupune că, alături de evacuările din apele interioare, o cantitate suficientă de azot ajunge în zonele sensibile ale Mării Baltice, în special Marea Baltică centrală.

103. Finlanda și Suedia susțin totuși, fără a fi contrazise, că în cazul unei simple tratări a apelor reziduale se evacuează doar 70 % din azotul inițial conținut de apele reziduale. Finlanda și Suedia arată în continuare că evacuările de azot în apele interioare sunt adesea reduse în mod natural, înainte de a ajunge în mare. Acestea susțin că azotul este sedimentat în special în lacuri. Potrivit tezei Finlandei, cantitatea de azot scade cu 19 % până la 80 % în timpul traseului spre mare.

104. Comisia se opune în ambele cauze generalizării nivelurilor de reducere la scară națională. Totuși, nu acesta este aspectul decisiv al argumentelor sale. Dimpotrivă, cele două state membre arată că organismele de control, în urma verificării anumitor stații de epurare naționale, ar fi putut ajunge la concluzia că nu ar fi necesară o reducere a azotului.

105. În plus, Comisia nu respinge argumentarea celor două state membre potrivit căreia

37 — HELCOM Baltic Sea Action Plan, http://www.helcom.fi/BSAP/ActionPlan/en_GB/ActionPlan/, p. 8.

aceste verificări individuale nu s-au întemeiat doar pe ipoteze generale referitoare la retenția azotului, ci au fost luate în considerare în mod corect situația locală și reducerea azotului în apele în discuție. În special, aceasta nu contestă nici deciziile referitoare la anumite stații de epurare, nici metodele aplicate în fiecare caz pentru calcularea reducerii naturale a azotului.

106. În continuare, Comisia susține că Directiva privind apele reziduale nu permite să se țină cont de absorbția naturală a azotului. Cu toate acestea, nu se poate determina o bază juridică pentru o normă generală în acest sens. În schimb, este adevărat că, potrivit definiției sale de la articolul 2 punctul 11, eutrofizarea presupune în special o perturbare a echilibrului natural³⁸. Cât timp evacuarea apelor reziduale cu conținut de azot nu perturbă acest echilibru sau cât timp această perturbare este așteptată în sensul punctului A litera (a) din anexa II, nu este necesară o tratare mai riguroasă.

107. Comisia subliniază totodată în mod întemeiat că, dacă se iau în considerare în mod individual anumite stații de epurare, trebuie să se țină cont de variațiile sezoniere în absorbția naturală a azotului. Respectarea

valorii-limită trebuie să fie în continuare garantată, ca și în cazul unei reduceri tehnice a azotului în stația de epurare. Totuși, aceasta nu poate fi examinată decât cu privire la stațiile de epurare individuale, ceea ce Comisia nu a făcut în speță.

108. Prin urmare, Comisia nu a demonstrat că toate stațiile de epurare din aglomerările finlandeze și suedeze cu un echivalent-locuitor mai mare de 10 000 care își deversează evacuările în apele interioare trebuie să realizeze o reducere suplimentară a azotului.

3. Cu privire la cianobacterii

109. În plus, am dori să mai abordăm pe scurt un argument susținut de Suedia și de Finlanda în apărarea lor, care nu mai este relevant în speță. Cele două state membre invocă riscul unei dezvoltări excesive a cianobacteriilor (înmulțirea „algelor albastre”).

110. Dacă azotul și fosforul sunt prezente în cantități suficiente, se dezvoltă mai ales alge care depind de aceste două elemente nutritive. Dacă totuși există un exces de fosfor, acesta poate favoriza dezvoltarea cianobacteriilor, întrucât acestea nu au nevoie să ia azotul necesar din apă, ci pot utiliza și azotul din aer.

38 — A se vedea Hotărârea Comisia/Franța (citată la nota de subsol 8, punctul 20 și urm.).

Excesul de cianobacterii este indezirabil, în principal pentru trei motive:

— acestea formează o masă vâscoasă la suprafața apei;

— acestea produc substanțe toxice;

— azotul din aer pe care acestea îl absorb crește conținutul în azot al apelor.

111. Cele două state membre consideră că evacuarea apelor reziduale cu conținut de azot în ape care conțin fosfor în exces poate contribui la prevenirea dezvoltării excesive a cianobacteriilor. Riscul existent în cazul excesului de fosfor ar justifica, așadar, renunțarea la o reducere suplimentară a azotului.

112. În această privință, trebuie să se amintească faptul că reducerea azotului nu trebuie să fie efectuată decât dacă este necesară. Această necesitate se apreciază fără îndoială și în funcție de daunele pe care le poate provoca respectiva reducere a azotului.

Curtea a admis deja acest lucru atunci când a statuat că, în cadrul unei tratări mai riguroase, se poate ține cont de nevoile de elemente nutritive ale culturii comerciale a moluștelor în apele sensibile³⁹. Desigur, această recunoaștere nu poate fi înțeleasă ca permițând tolerarea unei eutrofizări pentru a satisface interese comerciale. Însă organizarea tratării mai riguroase poate fi întemeiată în orice caz pe o analiză a avantajelor și a inconvenientelor.

113. Prin urmare, este posibil să se renunțe la o reducere a azotului pentru a preveni riscul unei înmulțiri excesive a cianobacteriilor. Cu toate acestea, statului membru care invocă acest lucru îi revine sarcina probei respectivului risc, a dimensiunii sale și a efectului real al renunțării la o reducere a azotului. Directiva privind apele reziduale are astfel la bază principiul că, în mod normal, azotul trebuie să fie redus în cazul în care acesta contribuie la riscul eutrofizării.

114. Cu toate acestea, nu este necesar să se stabilească în speță dacă cele două state membre au adus această dovadă⁴⁰.

39 — Hotărârea Comisia/Franța (citată la nota de subsol 8, punctul 102).

40 — Îndoielele sunt ridicate în această privință de articolul citat de Suedia: Vahtera și alții, „Internal Ecosystem Feedbacks Enhance Nitrogen-fixing Cyanobacteria Blooms and Complicate Management in the Baltic Sea”, în *Ambio*, vol. 36, nr. 2-3, p. 186 și urm., <http://ambio.allenpress.com/archive/0044-7447/36/2/pdf/i0044-7447-36-2-186.pdf>, potrivit căruia și azotul, și fosforul ar trebui eliminate.

IV — Cu privire la cheltuielile de judecată C-335/07, iar în cauza C-438/05 părțile suportă propriile cheltuieli de judecată.

115. Potrivit articolului 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Comisia a căzut în pretenții, astfel, cu privire la ambele acțiuni, însă Suedia nu a solicitat plata cheltuielilor de judecată. Prin urmare, Comisia este obligată la plata cheltuielilor de judecată în cauza

116. În temeiul articolului 69 alineatul (4) din Regulamentul de procedură, statele membre care au intervenit în litigiu suportă propriile cheltuieli de judecată.

V — Concluzie

117. În consecință, propunem Curții să se pronunțe după cum urmează:

118. În cauza C-335/07:

„1. Respinge acțiunea.

2. Obligă Comisia Comunităților Europene la plata cheltuielilor de judecată, cu excepția cheltuielilor de judecată ale Regatului Suediei.”

119. În cauza C-438/07:

„1. Respinge acțiunea.

2. Comisia Comunităților Europene, Regatul Suediei și Republica Finlanda suportă propriile cheltuieli de judecată.”